

מבקר המדינה | דוחות על הביקורת בשלטון המקומי 2020

פעולות להגברת הבטיחות בדרכים בתחומיהן של רשויות מקומיות בחברה הערבית

המקצועי והן בהיבט הערכי. על פי החלטת מפכ"ל המשטרה, השוטרים הקהילתיים יסייעו למדריכי הזה"ב בביצוע המשימה. אגף התנועה פעל באופן מיידי ליישום מודל זה. יצוין כי בימים אלו נערך פיילוט לבחינת מודל הפעלת מתנדבים בהדרכת זה"ב כפתרון אפשרי נוסף למינוף הנושא. המשטרה הוסיפה בתשובתה כי במסגרת הכשרת מש"קים ושוטרים במחוזות להדרכת זה"ב הוכשרו שוטרים דוברי ערבית מתוך כוונה לייצר פוטנציאל רחב לביצוע הדרכות במגזר.

על המשטרה לוודא שהפטרונות שהוצעו אכן הביאו להרחבה של הפעלת תוכנית "משמרות הזה"ב" בחברה הערבית. מוצע כי מדי פעם בפעם תבדוק המשטרה אם די במשאבים הקיימים לביצוע ההדרכות, הן מבחינת הידע ויכולת ההדרכה והן מבחינת כוח האדם, כדי להבטיח שכל מוסדות החינוך שבהם יש צורך בקיום משמרות זה"ב מקבלים הדרכה כנדרש.

מיזם להגעה בטוחה לבית הספר

חוזר מעטפת הבטיחות הפיזית מנחה את רכז זה"ב, בין היתר, להפעיל בבתי הספר תוכניות דוגמת התוכנית "נשק וסע" (ראו להלן). כן מומלץ בחוזר להנחות את ההורים המסייעים את ילדיהם ברכב פרטי לשמש לילדיהם דוגמה להתנהגות בטיחותית: לחגור חגורת בטיחות בעת הנסיעה, להישמע להוראות משמרות הזה"ב, להימנע מעצירת הרכב הפרטי במקומות אסורים (ליד מעבר חציה, צומת, או מעקה בטיחות, ובמקומות שמוצב בהם תמרור האוסר עצירה) ולהקפיד על יציאת הנוסעים מהרכב רק מהצד הקרוב למדרכה או לשול הדרך.

את מיזם "נשק וסע" יזמה והובילה עמותת "עיניים בדרכים", ומטרתו הורדה בטוחה של הילדים מהרכב המשפחתי בעת ההגעה לבית הספר, לשם שמירה על בטיחותם, שמירה על בטיחות החוצים את הרחוב והפחתת עומסי התנועה באזור בית הספר בשעות הבוקר. הורים מתנדבים המגיעים למקום ההורדה שהוגדר בסמוך לבית הספר מסייעים לילדים לרדת בבטחה מהרכב ולהגיע למתחם בית הספר⁶⁰.

משרד החינוך רואה במיזם חלק בלתי נפרד ממעטפת הבטיחות הפיזית, והפעלתו משמשת נדבך חשוב בשמירה על בטיחות התלמידים בהגעה למוסד החינוכי וביציאה ממנו. מרכז השלטון המקומי בישראל קרא לראשי רשויות מקומיות להצטרף למיזם⁶¹.

60 גם אור ירוק סייעה לבתי ספר להפעיל את המיזם בשם "סע לשלום".

61 מכתב מיום 25.3.19 של מנכ"ל מרכז השלטון המקומי לראשי הרשויות המקומיות שכותרתו "מיזם נשק וסע".

לצורך קיום המיזם יש להתאים את תשתית התעבורה בסביבת בית הספר. הרלב"ד פרסמה בספטמבר 2018 "כללים להסדרי תנועה במקום להעלאה והורדת תלמידים ליד מוסדות חינוך". לטענת מנכ"ל עמותת "עיניים בדרכים", אפשר להתאים את התשתית למיזם בכל בית ספר, גם במקומות שבהם אין תשתית מתאימה למשמרות זה"ב, ובעלות לא גבוהה. כמו כן, לשם הפעלת המיזם יש צורך בהורים מתנדבים שיעברו הכשרה.

על פי נתונים שמסרה עמותת "עיניים בדרכים", בשנת הלימודים התשע"ט הפעילו רק כ-3% מבתי הספר היסודיים בחברה הערבית את המיזם, לעומת 13% מבתי הספר בחברה היהודית.

בין תוכניות הרלב"ד לשנת 2018 הייתה גם תוכנית להוספת מיזם "נשק וסע" בבית ספר אחד בכל אחד מיישובי המיקוד⁶², אך הדבר נעשה בשני יישובים בלבד: כפר קאסם ורהט.

מהרשויות שנבדקו נמסר למשרד מבקר המדינה כי חלק ניכר מתלמידי בתי הספר היסודיים מגיע לבית הספר ברכב של ההורים, וכי בשעות הבוקר קיים עומס תחבורתי רב בסמוך לכניסות לבתי הספר עד כדי סיכון שלומם של התלמידים. כאמור בפרק משמרות הזה"ב, בחלק מהרשויות שנבדקו (מועצות מקומיות ג"ס א-זרקא, ג'ת ותל שבע) אין מתקיימות כלל משמרות זה"ב, כך שהפעלת מיזם "נשק וסע", שעלותו נמוכה, יכולה להגביר את הבטיחות בדרכים בסביבת בית הספר.

מעמותת "עיניים בדרכים" נמסר לעובדי משרד מבקר המדינה כי הפנייה לעמותה להפעלת המיזם נעשית על פי רוב על ידי מנהלי בתי הספר, והעמותה היא זו שמייצעת את הרשות המקומית על כך באמצעות מנהלי מטות הבטיחות (ראו להלן בפרק "ניהול הבטיחות בדרכים ברשות המקומית")⁶³. יצוין כי המימון למיזם מגיע מתקציב הרשות המקומית ולא מתקציב מטה הבטיחות שהרלב"ד מעבירה לרשות המקומית.

מן הראוי שהרשויות המקומיות יפעלו ליישום מיזם "נשק וסע" במוסדות החינוך. כמו כן, מן הראוי שהרלב"ד תפעל ככל הנדרש להגברת המודעות של כלל מנהלי מטות הבטיחות למיזם, וכן תשקול לאפשר לרשויות המקומיות, ובפרט בחברה הערבית, לנצל את תקציב הרלב"ד גם לנושא זה.

62 הרלב"ד, "תוכנית עבודה בחברה הערבית 2018".

63 כדי להרחיב ולהקל את יישום המיזם בקרב החברה הערבית, שינתה עמותת עיניים בדרכים את שם המיזם בערבית ל- "سلام وتوکل" [אמור שלום ובטח באל].

בתשובת המועצה המקומית ג'יסר א-זרקא למשרד מבקר המדינה בפברואר 2020 נמסר כי היא תעודד מנהלי בתי ספר להשתלב במיזם האמור.

עיריית כפר קאסם מסרה בתשובתה למשרד מבקר המדינה במאי 2020 כי היא מתכננת להפעיל את המיזם בבית ספר נוסף.

פעילויות הסברה וחינוך באמצעות מתנדבים

לרשות המקומית יש אפשרות לבצע פעולות הסברה בעזרת אמצעים שעלותם נמוכה או ללא עלות כלל, ובהם פרסומי הסברה ברשתות החברתיות ובאתר המרשתת של הרשות המקומית; ופעילות הסברתית על ידי מתנדבים מהיישוב.

1. פרסומי הסברה ברשתות החברתיות ובאתר המרשתת של הרשות המקומית

בבדיקה של אתרי המרשתת ודפי הפייסבוק של הרשויות שנבדקו נמצא כי בתקופה שבין יוני לנובמבר 2019 פרסמו רק שתי רשויות (עיריית כפר קאסם ומועצה מקומית תל שבע) רשומות (פוסטים) ותמונות בנושא בטיחות בדרכים. שלוש הרשויות האחרות (עיריית קלנסווה ומועצות מקומיות ג'יסר א-זרקא וג'ת) לא עשו שימוש במדיה זו לפעולות הסברה בנושא זה.

2. פעילות הסברה על ידי מתנדבים

לביצוע פעולות הסברה באמצעות מתנדבים מהיישוב יש יתרונות רבים, כמו עלות נמוכה ומחויבותם של המתנדבים לנושא; כמו כן, היכרות התושבים עם המתנדב יכולה להגדיל את נכונותם להקשיב למסר המועבר ולקבלו.

במוסדות החינוך נעשות פעולות הסברה בנושא בטיחות בדרכים גם באמצעות מתנדבי השירות הלאומי-אזרחי⁶⁴. המתנדבים עוברים הכשרה של משרד החינוך לתפקיד "מתנדב אוניברסלי", שיכול לתת מענה בשלל נושאים במסגרת מוסדות החינוך, ובין היתר בנושא בטיחות בדרכים. בשנת הלימודים התש"ף הוכשרו כ-1,800 מתנדבות לתפקיד מתנדב אוניברסלי, והן העבירו הדרכות ופעילויות, לרבות בנושא בטיחות בדרכים במוסדות חינוך ברחבי הארץ, 63 מהן במוסדות חינוך בתחומי הרשויות שנבדקו⁶⁵.

64 השירות הלאומי-אזרחי פתוח לכל אזרח שקיבל פטור מהצבא או שלא נקרא לשרת בצבא, כולל בני ובנות האוכלוסייה הערבית. השירות נעשה בהתנדבות, מוענק לציבור במקומות שבהם הוא חסר, ומתקיים בתחום החינוך, הבריאות, הביטחון, הרווחה והגנת הסביבה. מסיימי השירות הלאומי-אזרחי זכאים להטבות שמקבלים חיילים משוחררים (בהתאם לתקופת השירות). ההגדרה מאתר המרשתת של "כל זכות".

65 בעיריית כפר קאסם הועברו 8 הדרכות; בעיריית קלנסווה - 7; במועצה מקומית ג'יסר א-זרקא - 9; במועצה מקומית ג'ת - 2; ובמועצה מקומית תל שבע - 37.